

PARFUM

Príbeh vraba

Patrick Süskind

PARFUM

Patrick Süskind

PARFUM

Z nemčiny preložila
VIERA JURÍČKOVÁ

slovar

Copyright © Diogenes Verlag AG Zürich 1985
All rights reserved.
Slovak edition © Vydavateľstvo SLOVART, spol. s r. o.,
Bratislava 2015
Translation © Viera Juríčková 2015

ISBN 978-80-556-1334-5

Všetky práva vyhradené. Žiadna časť tejto knihy sa nesmie reprodukovať ani šíriť v nijakej forme, žiadnymi prostriedkami, ani elektronickými, ani mechanickými a ani vo forme fotokópií, nahrávok, ani prostredníctvom súčasného a ani budúceho informačného systému a podobne, bez predchádzajúceho písomného súhlasu vydavateľa.

PRVÁ ČASŤ

1

V osemnástom storočí žil vo Francúzsku muž, ktorý patril k najgeniálnejším a najohavnejším postavám tejto epochy nijako nie chudobnej na geniálne a ohavné postavy. Jeho príbeh tu chceme vyrozprávať. Volal sa Jean-Baptiste Grenouille a ak jeho meno dnes už upadlo do zabudnutia, na rozdiel od mien iných geniálnych oblúd, ako napríklad de Sade, Saint-Juste, Fouché, Bonaparte a tak ďalej, určite sa tak nestalo preto, že jeho genialita a jeho jediná ctižiadosť sa obmedzovali na oblasť nezanechávajúcu v dejinách stopy: na prchavú ríšu vôní.

Za čias, o ktorých tu rozprávame, vládol v mestách zápach, aký si my moderní ľudia sotva vieme predstaviť. Ulice smrdeli smetím, zadné dvory smrdeli močom, schodiská smrdeli hnijúcim drevom, potkaním trusom, kuchyne pokazeným kelom a baraním lojom; izby, nikdy nevetrané, smrdeli stuchnutým prachom, spálne masnými plachtami, prevlhnutými perinami a štiplavo sladkastým pachom nočníkov. Z komínov

sa valil pach síry, garbiarne smrdeli leptavými trieslovinami, z bitúnkov sa širil smrad zrazenej krvi. Ľudia smrdeli potom a nevypratým šatstvom; z úst im bolo cítiť smrad zhnitých zubov, zo žalúdkov im razilo cibuľou a telá, ak už neboli celkom mladé, smrdeli starým syrom, kyslým mliekom a nádorovými ochoreniami. Smrdeli rieky, smrdeli námestia, smrdeli kostoly, smrad sa širil spod mostov i z palácov. Sedliak smrdel takisto ako kňaz, remeselnícky tovariš smrdel takisto ako majstrová, všetka šľachta smrdela, ba dokonca aj kráľ smrdel, smrdel ako dravec a kráľovná smrdela ako stará koza, v lete, v zime, stále rovnako. V osemnástom storočí totiž baktériám ešte nič nebránilo v ich rozkladnom pôsobení, a preto nebolo nijakej oblasti ľudskej činnosti, ani tvorivej, ani ničivej, nebolo nijakého prejavu klíčiaceho, či vädnúceho života, čo by nebol sprevádzal smrad.

A prirodzene, najväčší smrad sa širil v Paríži, pretože Paríž bol najväčším mestom Francúzska. A uprostred Paríža sa zase rozprestieralo zase isté miesto, kde vládol obzvlášť pekelný smrad, a to miesto medzi rue aux Fers a rue de la Ferronnerie, totiž na Cimetière des Innocents. Po osem storočí sem nosili nebožtíkov z nemocnice Hôtel-Dieu a z okolitých farností, po osem storočí sem deň čo deň na fúrikoch privážali desiatky mŕtvol a hádzali ich do dlhých jám, po osem storočí vrstvili kostičky na kostičky v hrobkách a kostniciach. A až neskôr, až v predvečer fran-

cúzskej revolúcie cintorín konečne zatvorili a zlikvidovali, lebo niektoré hroby a jamy sa začali nebezpečne prepadávať a smrad z prekypujúceho cintorína nedohnal obyvateľov z okolia iba k protestom, ale priam k vzburám; a vtedy milióny kostí a lebiek lopatami pozhŕňali a odpratali do katakomb na Montmartre, a na mieste cintorína zriadili trh s požívatinami.

Práve tu, na najsmradľavejšom mieste celého kráľovstva, sa sedemnásteho júla roku 1738 narodil Jean-Baptiste Grenouille. Bol jeden z najhorúcejších dní onoho roka. Nad cintorínom zavisla olovená páľava a do okolitých ulíc tisla hnilobné výpary z rozkladajúcich sa melónov a spálenej rohoviny. Grenouillova matka stála na rue aux Fers v stánku s rybami a oškrabovala šupiny z vypitvaných belíc, keď na ňu prišli prvé pôrodné bolesti. Ryby zo Seiny vylovené údajne len dnes ráno už zapáchali tak ukrutne, že ich smrad prekryl zápach mŕtvol. Grenouillova matka nevníkala ani rybáci, ani mŕtvolný pach, lebo nos mala v najvyššej miere necitlivý na akékoľvek smrady a vône, a okrem toho ju bolelo brucho a bolesť umŕtvila v nej schopnosť prijímať zvonka akékoľvek zmyslové vnemy. Túžila iba po tom, aby bolesti už prestali, aby čo najrýchlejšie mala za sebou ten odporný pôrod. Bol to jej piaty. Všetkých päť pôrodov odbavila tu, pri tomto stánku s rybami a zakaždým porodila mŕtve alebo polomŕtve dieťa, pretože krva-

vé mäso, čo z nej vyšlo, sa nevelmi líšilo od rybacích vnútorností, ktoré sa tu už povalovali, a nebolo ani oveľa živšie; večer sa tu všetko pozametalo na hromadu, nahádzalo lopatami na fúriky a poodvážalo k cintorínu alebo dolu k rieke. A tak sa to malo odhrať aj dnes; Grenouillova matka bola ešte pomerne mladá žena, sotva prekročila dvadsiaty piaty rok svojho života, vyzerala ešte celkom k svetu, v ústach mala takmer všetky zuby, na hlave jej zostalo trochu vlasov a netrpela nijakou vážnejšou chorobou okrem dny, syfilisu a miernych suchôt; dúfala, že si ešte dlho požije, azda aj päť alebo desať rokov, že sa možno raz aj vydá a porodí skutočné deti, totiž ako početná manželka nejakého ovdoveného remeselníka alebo tak... Grenouillova matka túžila, aby už len bolo po všetkom. A keď sa začali tlakové bolesti, kvokla si pod stôl, kde zabíjala ryby, a tam zľahla ako už štyri razy predtým. Nožom na ryby prerezala pupočnú šnúru, ktorá ju spájala s novorodeným tvorom. Potom ju však ovalila horúčosť i zápach, aj keď ho nevnímala ako smrad, ale iba ako niečo omračujúce, neznesiteľné, ako ľaliové pole alebo tesnú izbu, kde rozváňa priveľa narcisov – stratila vedomie, zvalila sa nabok, spadla pod stôl na prostriedku ulice a tam zostala ležať s nožom v ruke.

Nastane krik, zhon, ľudia navôkol postávajú a zízajú, ktosi ide po políciu. A žena s nožom v ruke ešte vždy leží na ulici, pomaly sa preberá.

Čože sa jej to stalo?

„Nič.“

A čože to porába s tým nožom?

„Nič.“

Odkiaľ sa vzala všetka tá krv na jej sukniach?

„Od rýb.“

Žena vstane, odhodí nôž a ide sa poumývať.

Vtom sa napodiv pod stolom akoby zázrakom rozkričí novorodenec. Okolostojaci ta pozrú a pod rojmi múch, medzi rybacími vnútornosťami a odseknutými rybacími hlavami nájdú novorodené dieťa a vytiahnu ho na svetlo. Vrchnosť rozhodne, že dieťa treba dať dojke a matku uväzniť. A keďže sa žena k vine priznáva a bez vykrúcania pripustí, že by toto tvora zaručene bola nechala skapať, ako to urobila už v štyroch predchádzajúcich prípadoch, postavia ju pred súd, odsúdia pre viacnásobnú vraždu detí a o niekoľko týždňov ju na Place de Grève popravia sťatím.

V tom čase dieťa už tri razy zmenilo dojku. Ani jedna si ho nechcela ponechať dlhšie ako niekoľko dní. Vraj je priveľmi pažravé, cicia za dvoch, vraveli, ostatné deti oberá o mlieko, a tým aj ich, dojky, o životie, lebo iba jedno dojča by sa im dojiť neoddalo. Príslušný policajný dôstojník, istý La Fosse, poverený týmto prípadom, mal ho onedlho vyše krku a už chcel dieťa dať odviezť do zberného strediska pre najdúchov a siroty v rue Saint-Antoine, odkiaľ

denne odchádzali transporty detí do veľkého štátneho ústavu pre najdúchov v Rouene. Nosiči však odvážali deti v lykových košoch a keďže toho chceli zvládnuť čo najviac, pchali do každého koša po štyri dojčatá odrazu, čo mimoriadne zvyšovalo úmrtnosť pri preprave, a práve preto nosičom nariadili odvážať iba pokrstené dojčatá a len deti vybavené platným transportným lístkom, ktorý bolo treba dať opečiatkovať v Rouene; dieťa Grenouille však nebolo pokrstené, a preto nedostalo ani meno, ktoré by sa podľa predpisov dalo zapísať do transportného lístku, ďalej by sotva bolo možné, aby polícia anonymne pohodila dieťa pred bránu zberného strediska, aj keby sa tým, pravda, bola vyhla ostatným formalitám... teda pre množstvo byrokratických a administratívnych ťažkostí, vyplývajúcich zrejme z odsunu dojčatá a krátkosti času, policajný dôstojník La Fosse zmenil zasa svoj pôvodný úmysel a dal príkaz odovzdať chlapca nejakej cirkevnej ustanovizni, kde by podpísali kvitanciu, dieťa pokrstili a rozhodli o jeho ďalšom osude. Chlapčatá sa zbavili v kláštore Saint-Merri v rue Saint-Martin. Tu sa mu dostalo sviatosti krstu, pričom prijal meno Jean-Baptiste. Keďže predstavený kláštora mal v ten deň dobrú náladu a jeho fondy na dobročinné účely ešte neboli vyčerpané, nevypravili dieťa do Rouenu, ale rozhodli vypelňať ho na účet kláštora. Preto ho odovzdali dojke, ktorá sa volala Jeanne Bussieová a bývala v rue Saint-

-Denis. Za svoju námahu dostávala zatiaľ tri franky týždenne.

2

Niekoľko týždňov nato dojka Jeanne Bussieová stála s košíkom v ruke pred bránou kláštora Saint-Merri a povedala pátrovi Terrierovi, ktorý jej otvoril, asi päťdesiatročnému holohlavému mníchovi slabo zapáchajúcemu potom: „Nate!“ a na prah postavila košík.

„Čo je to?“ spýtal sa Terrier, naklonil sa nad košík a rozťahol nozdry, nazdávajúc sa, že v ňom bude niečo na jedenie.

„Pankhart tej vrahyne detí z rue aux Fers!“

Mních hmatkal v košíku, až kým sa mu podarilo odkryť tvár spiaceho dojčťa.

„Vyzerá pekne. Je ružové a dobre živené.“

„Pretože sa na mne napukal. Pretože ma vycical až do špiku kosti. Ale už mám toho dosť. Teraz si ho môžete sami kŕmiť, kozím mliekom, kašou, mrkvovou šťavou. Tento pankhart zožerie všetko.“

Páter Terrier bol dobromyseľný človek. K jeho právomoci patrila správa kláštorných dobročinných fondov. Rozdeľovanie peňazí chudobným a biednym. A za to očakával, že mu vyslovia vďaku a ďalej ho nebudú obťažovať. Technické detaily mu boli nesmierne proti srsti, lebo detaily znamenali vždy nejaké ťažkosti

a ťažkosti vždy narušili pokoj jeho duše, a to naskrze neznášal. Hneval sa, že bránu vôbec otvoril. Želal si, aby si táto osoba vzala svoj košík, pobrala sa domov a jeho neobťažovala svojimi problémami s dojčatom. Pomaly sa vzpriamil a jedným dychom vstrebal do seba vôňu mlieka a syrovo rozvávajúcej ovčej vlny, sálajúcu z dojky. Bola to príjemná vôňa.

„Nechápem, čo vlastne chceš. Naozaj nechápem, čo máš vlastne za lubom. Iba to mi je jasné, že by to muto dojčatú nijak neškodilo, keby ti ešte nejaký čas ležalo pri prsiach.“

„Jemu nie,“ zavrčala dojka, „ale mne áno. Päť kíľ som schudla a pritom som jedla za troch. A za čo? Za tri franky na týždeň!“

„Ó, tak už rozumiem,“ povedal páter Terrier takmer s úľavou, „už všetko chápem: ide teda o peniaze.“

„Nie!“ odsekla dojka.

„Ba áno! Zakaždým ide o peniaze. Ak si niekto zaklope na túto bránu, ide o peniaze. Raz by som si želal, aby som otvoril bránu a pred ňou by stál človek, ktorému by šlo o niečo iné. Niekto, kto by napríklad priniesol malú pozornosť. Azda trochu ovocia alebo za hrst' orechov. Ved' na jeseň by sa dalo priniesť len tak úchytkom. Azda kvety. Alebo keby niekto prišiel a priateľsky povedal: ‚Pánboh požehnaj, páter Terrier, želám vám krásny deň!‘ Ale toho sa už asi nikdy nedožijem. Ak nepríde žobrák, príde nejaký obchodník, a keď nie obchodník, tak nejaký re-

meselník, a keď nechce almužnu, predloží nám účet. Už vôbec nemôžem vyjsť na ulicu. Len čo vyjdem na ulicu a urobím zo tri kroky, už ma obklúčia nejaké indivíduá a pýtajú peniaze!“

„Ja nie,“ povedala dojka.

„Ja ti však vravím: nie si jediná dojka v tejto farnosti. Sú tu stovky vynikajúcich náhradných matiek, ktoré sa budú priam trhať o to, aby si toto rozkošné dojča za tri franky týždenne prikladali k prsiam alebo ho krmili kašou a či šťavami alebo inými potravinami...“

„Tak ho dajte jednej z nich!“

„...na druhej strane však nie je dobré pohadzovať dieťa takto sem i tam. Ktohovie, či iné mlieko mu pôjde tak dobre na úžitok ako tvoje. Vieš, navyklo už na vôňu tvojich prs a na tep tvojho srdca.“

Páter Terrier znova zhlboka vdýchol teplé výpary, sálajúce z dojky, a potom, keď zbadal, že jeho slová na ňu nijako nezapôsobili, povedal:

„Teraz si dieťa zober domov! O celej záležitosti sa pozhovám s otcom predstaveným. Navrhnem mu, nech ti v budúcnosti dáva štyri franky na týždeň.“

„Nie,“ povedala dojka.

„Tak teda dobre: päť!“

„Nie.“

„Koľko by si vlastne chcela?“ okríkol ju Terrier. „Päť frankov je hŕba peňazí za takúto podradnú úlohu živiť malé dieťa!“

„Vôbec nechcem nijaké peniaze,“ vyhlásila dojka.
„Chcem mať toho pankharta preč z domu.“

„Ale prečo vlastne, ženička?“ opýtal sa Terrier a znova sa prehŕňal v košíku. „Je to predsa rozkošné dieťa. Má ružovú tváričku, nekričí, dobre spí a je už pokrstené.“

„Je diablom posadnuté.“

Terrier rýchlo vytiahol prsty z košíka.

„Vylúčené! Je naskrze vylúčené, aby dojča bolo posadnuté diablom. Dojča nie je človek, ale predstupuň človeka a nemá ešte úplne dotvorenú dušu. Zato nie je pre diabla zaujímavé. Vari už rozpráva? Myká ním niečo? Pohybuje predmetmi v miestnosti? Čpie z neho nedobrý pach?“

„Vôbec z neho nejde nijaký pach,“ povedala dojka.

„No teda vidíš! To je jednoznačné znamenie. Keby bolo posadnuté diablom, nevyhnutne by smrdelo.“

Páter Terrier chcel dojku upokojiť a dokázať, aký je odvážny, preto teda zdvihol košík a pridížal si ho pod nosom.

„Necítim nič nezvyčajné,“ povedal, keď chvíľu oňučával dieťa, „naozaj nič nezvyčajné. Zato sa mi však zdá, akoby z plienok bolo niečo cítiť.“ A po týchto slovách jej prisunul košík, aby mu potvrdila dojem.

„To nemyslím,“ odvrkla dojka nevlúdne a odstrčila košík. „Nemyslím to, čo je v plienkach. Jeho výkaly veru cítiť. Ale jeho samého, tohto pankharta, toho necítiť.“

„Lebo je zdravý,“ zvolal Terrier, „lebo je zdravý, preto ho necítiť! Iba choré deti smrdia, to predsa vie každý. Každý vie, že dieťa, čo ochorie na kiahne, smrdí konským trusom, a dieťa, čo ochorie na šarlach, starými jablčkami, a suchotinárske dieťa razí zasa cibuľou. Toto dieťa je zdravé, nič mu nechýba. Vari má smrdieť? Tvoje vlastné deti azda smrdia?“

„Nie,“ odvetila dojka. „Moje deti voňajú tak, ako majú voňať ľudské mláďatá.“

Terrier opatrne postavil košík späť na zem, pretože cítil, ako sa v ňom začína vzdúvať vlna zlosti nad priečnosťou tejto osoby. Predpokladal, že pri ďalšej dišputácii bude možno potrebovať obe ruky na voľnejšiu gestikuláciu a nechcel, aby dojčatú pri tom nejako ublížil. Pravda, najprv si ruky zauzlil za chrbtom, k dojke vystrčil svoje hrotité brucho a ostro sa spýtal: „Ty teda tvrdíš, že vieš, ako má voňať ľudské mláďa, ktoré – na to by som ťa chcel upozorniť, najmä ak je pokrstené – je predsa aj dieťaťom božím?“

„Áno, viem,“ odvetila dojka.

„A ďalej tvrdíš, že ak nevoní tak, ako má voňať podľa teba, podľa teba dojky Jeanne Bussieovej z rue Saint-Dennis! – že je dieťaťom diablovým?“

Páter Terrier švihol ľavou rukou spoza chrbta a dojke pred tvár hrozivo otrčil ukazovák ohnutý do otáznika. Dojka premýšľala. Nebolo jej po vôli, že sa rozhovor odrazu zvrátil na teologický výsluch, lebo pri ňom musí nevyhnutne podľahnúť.

„To som nepovedala,“ odvetila vyhýbavo. „Či celá záležitosť má alebo nemá niečo do činenia s diablom, to musíte rozriešiť vy sám, páter Terrier, na to ja nie som povolaná. Ja viem iba to, že sa ma pri tomto dojčati chytá des a hrôza, lebo nevonía, ako deti voňať majú.“

„Aha,“ povedal Terrier spokojne a opäť spustil rameno. „Teda ho s tým diablom zasa odvolávame. Dobre. Ale teraz mi láskavo povedz: ako vonia dojča, ktoré podľa teba vonia tak, ako dojča voňať má? Nože, povedz?“

„Vonia dobre,“ povedala dojka.

„Čo to znamená, že dobre?“ oboril sa na ňu Terrier. „Všeličo vonia dobre. Zväzok levandule vonia dobre. Dobre vonia mäso z polievky. Arabské záhrady voňajú dobre. Chcem vedieť, ako vonia dojča?“

Dojka zaváhala. Vedela síce, ako voňajú dojčatá, vedela to celkom presne, veď ich už desiatky živila, opatrovala, hojerala, bozkávala... v noci ich vedela nájsť podľa čuchu, dokonca aj teraz mala vôňu dojčiat zreteľne v nose. Ale slovami túto vôňu ešte nikdy nevyjadřila.

„No tak čo?“ zavrčal Terrier a netrpezlivo luskol prstami. „Tak teda –“ začala dojka, „to sa nedá tak ľahko opísať, lebo... lebo nemajú všade rovnakú vôňu, aj keď všade voňajú ako hladký teplý kameň – nie, skôr ako tvaroh... alebo ako maslo, ako čerstvé maslo, áno, presne tak: voňajú ako čerstvé maslo. A na tele voňajú

ako... ako biely koláč nadrobený do mlieka. A na hlave, tamhore, kde sa vlasy skrúcajú, tu, pozrite otče, tu, kde vy už nič nemáte..." a poklopala Terriera po holej lebke, lebo mu prával týchto dopodrobna rozvedených hlúpostí na chvíľu vyrazil dych a poslušne sklonil hlavu, "... tu, presne tu voňajú najlepšie. Tu voňajú ako karamel, voňajú tak sladko, tak nádherne otče, ani predstaviť si to neviete! Keď ich tam ovoniate, tak ich hneď ľúbite a vôbec nezáleží na tom, či sú vaše vlastné alebo cudzie. A malé deti musia voňať presne tak a nie inak. A keď nevoňajú tak, ak tamhore vôbec nevoňajú, ak voňajú ešte menej ako chladný vzduch, tak ako tento pankhart tu, potom... Vysvetľujte si to, ako chcete, otče, ale ja..." – pri týchto slovách odhodlane skrížila ruky na prsiach a na košík vrhla taký zhnusený pohľad, akoby v ňom boli ropuchy, „ja, Jeanne Bussieová, si toto tu k sebe viac nezoberiem!“

Páter Terrier pomaly zdvihol sklonenú hlavu a prstom si niekoľko ráz prešiel po plešine, akoby si tam chcel uhladiť vlasy, potom naoko mimovoľne položil prst pod nos a zamyslene ho oňuchával.

„Ako karamel...?“ spýtal sa, pokúšajúc sa znova o prísny tón. „Karamel!“ Čo ty už vieš o karameli? Vari si karamel niekedy jedla?“

„Priamo nie,“ odvetila dojka. „Ale raz som bola vo veľkom hoteli v rue Saint-Honoré a prizerala som sa, ako varili karamel z roztopeného cukru a smotany. Voňal tak dobre, že som naň už nikdy nezabudla.“